

Mustafa Kemal Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi
Mustafa Kemal University Journal of Social Sciences Institute
Yıl/Year: 2020 ♦ Cilt/Volume: 17 ♦ Sayı/Issue: 46 s. 449-480

HATAY AĞZINDA HÂL EKLERİNİN FARKLI KULLANIMLARI ÜZERİNE BİR DEĞERLENDİRME

Ahmet HAŞİMİ

Hatay Mustafa Kemal Üniversitesi Fen Edebiyat Fakültesi Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü
hasimi_ahmet@hotmail.com

Orcid ID: 0000-0002-9244-8157

Makale Geliş Tarihi: 01.09.2020 **Makale Kabul Tarihi:** 22.10.2020

Makale Türü: Araştırma Makalesi

Atıf: Haşimi, A. (2020). Hatay ağzında hâl eklerinin farklı kullanımları üzerine bir değerlendirme. Mustafa Kemal Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi, 17(46), 449-480.

Öz

Ağızlar, standart dil ile eş zamanlı olarak kullanılmaya başlamıştır. Ağız özellikleri Kaşgarlı Mahmud'dan günümüze kadar pek çok bilim adamının dikkatini çekmiş, fazla olmasa da her dönemde bilim adamları ağız özellikleri hakkında tespitlerde bulunmuşlardır. Türkiye Türkçesi ağızları üzerinde birçok derleme ve inceleme çalışması yapılmıştır. Son zamanlarda derleme ve inceleme çalışmaları üzerinde farklı bakış açılarıyla yeni çalışmalar da yürütülmektedir. Türkçede varlıkları ve kavramları karşılayan kelimeler olan isimler çoğu kez yalnız başlarına kullanılmazlar, eklerle çekime girerek cümlede iş görürler. Hâl ekleri de isimlere işlerlik kazandıran ek çeşitlerinden birisidir. Hatay etnik ve dini bakımdan bir kültür mozaiği şehridir. Bunun yanı sıra Hatay'a 7. yüzyıldan itibaren farklı Türk unsurları yerleşmiştir. Bu özellikleri dolayısıyla Hatay ağızı incelemeye değer bir Türkiye Türkçesi ağızıdır. Bu çalışmada Hatay ağızı üzerine yapılan akademik çalışmalar esas alınarak, diğer Türkiye Türkçesi ağızlarında hiç rastlanmayan ya da az rastlanan hâl eklerinin ses özellikleri, biçim özellikleri ve işlevleri üzerinde durulacaktır. Bu çalışmada, derleme metinleri de tekrar gözden geçirilecek, Hatay ağızı üzerine yapılan çalışmalarda tespit edilemeyen, ses, biçim ve işlev olarak farklılık gösteren hâl eklerine de değinilecektir.

Ahahtar Kelimeler: Ağız Araştırmaları, Hatay Ağızı, Hâl Ekleri.

AN EVALUATION ON THE DIFFERENT USES OF STATE SUFFIXES IN THE DIALECT OF HATAY

Abstract

The features of the mouth have attracted the attention of many scholars since Mahmud of Kashgar, and they have been used simultaneously with the standard language. Many studies have been done on Turkey Turkish dialects. Recently, new studies have been conducted on compilation and review studies with different perspectives. Nouns, which are words that meet entities and concepts in Turkish, are often not used alone, they work in the sentence by inflection with suffixes. Case attachments are also one of the types of attachments that give functionality to nouns. Hatay is an ethnic and religious cultural mosaic city. In addition, different Turkish elements have been settled in Hatay since the 7th century. Because of these features, the dialect of Hatay is an Turkey Turkish dialect that is worth examining. In this study, on the basis of the academic studies on the dialect of Hatay, the phomeme features, morpheme features and functions of the case suffixes, which are never encountered or found rarely in other Turkey Turkish dialects, will be emphasized. In this study, the compilation texts will also be reviewed, and the different forms of sound, form and function that could not be detected in the studies on dialect of Hatay will be mentioned.

Keywords: *Dialect Research, Dialect of Hatay, State Suffixes.*

Giriş

Amaç

Bu çalışmada Hatay ağzında hâl eklerinin kullanımı ele alınacaktır. Hatay, coğrafi olarak Anadolu ile Ortadoğu'yu birbirine bağlayan; din, dil ve ırk olarak da farklı unsurların kesişme noktalarını içeren önemli yerleşim birimlerinden birisidir. Tarih boyunca farklı dil ve kültür unsurlarıyla yoğrulan, çeşitli Türk unsurlarının farklı dönemlerde yerleştiği bir bölge olan Hatay ağzı bu açıdan incelenmeye değer bir Türkiye Türkçesi ağzıdır.

Bugüne kadar Hatay ağzı ile ilgili yapılan çalışmalarda hâl ekleri üzerine incelemeler de yapılmıştır. Bu çalışmanın amacı öncelikle, yapılan mevcut incelemelerde tespit edilemeyen fakat derleme metinlerinde bulunan hâl eklerinin farklı kullanımlarını, hâl eklerinin birbirinin yerine kullanımlarını ve hâl eklerinin farklı işlevlerini tespit etmektir. İkinci olarak bu çalışmada tespit edilenlerle birlikte şimdiye kadar Hatay ağzı üzerinde yapılan incelemelerde tespit edilen hâl eklerini toplu olarak ortaya koymak, üçüncü olarak da Hatay ağzında diğer Türkiye Türkçesi ağzlarından belirgin olarak farklılık gösteren hâl ekleri üzerinde değerlendirmelerde bulunmaktadır.

Hatay Tarihi ve Hatay'da Yaşayan Türk Unsurları

Ahmet HAŞİMi

Hatay bölgesi, Tarih boyunca Akalar, Babiller, Hititler, Asurlular, Sakalar, Persler, Makedonyalılar, Romalılar ve Bizanslılar'ın yönetimi altına girdi (Tunç ve diğer., 2001). 638'de Yermük Savaşı'nda Bizanslıları mağlup eden Müslümanlar Antakya'yı fethetti. 786-809 yılları arasında Abbasi Halifesi Memun zamanında bölgeye çok sayıda Türk yerleştirildi. Şehir 969'da yeniden Bizanslıların hâkimiyetine girdi. Anadolu Selçuklu Sultanı I. Süleyman'ın şehri almasıyla 1084'ten itibaren bölge tekrar İslam hâkimiyetine girdi. Şehir 1098'de Haçlılar tarafından ele geçirildi. 1191'de Selahaddin Eyyubî, Bakras ve Darb-ı Sak kalelerini fethetti. 1268'de Sultan Baybars, Antakya'yı ele geçirerek Antakya Kontluğuna son verdi. Bölge daha sonra Yavuz Sultan Selim'in Mısır seferi dönüşünde 28 Ağustos 1518'de Halep'e girmesiyle Osmanlı idaresine geçti (Melek ve Pehlivanlı, 2013). Bu tarihten sonra uzun süre Osmanlı idaresinde kalan Hatay, Osmanlı İmparatorluğunun dağılmasıyla Fransızlar tarafından işgal edildi, 1938 yılında Bağımsız Hatay Devleti kuruldu, bu devlet 1939 yılında Türkiye Cumhuriyeti'ne katılma kararı alarak Türkiye'ye katıldı.

Hatay'ın anavatana katılmasından sonra da bölgeye farklı zamanlarda farklı yerlerden dikkate değer göçler olmuştur. Bunlardan Reyhanlı'ya Çerkezler; Kırıkhan'a Ahıskalılar, Trabzonlular ve Yörükler; Ovakent mahallesine Özbekler; Erzin'e de Yörükler yerleştirilmiştir. Bunun yanı sıra İskenderun'da kurulan demirçelik fabrikasında çalışmak için Türkiye'nin dört bir yanından gelenler Dört Yol, Payas ve İskenderun'a yerleşmiştir.

Anadolu'da bugün birbirinden farklı ağızların bulunması 11. yüzyıldan itibaren bu topraklara yerleşen Oğuz boylarının farklı ağız özelliklerine sahip olmasından kaynaklanmaktadır (Karahan, 1996: 1).

Bu kısa tarihçeden de anlaşılacağı üzere Hatay bölgesine değişik dönemlerde değişik Türk unsurları yerleşmiştir. Bu unsurlardan bazıları birbiriyle kaynaşmış bazıları ise müstakil hüviyetini korumuştur.

Hâl Ekleri

Hâl ekleri isimlere ve isim soylu kelimelere gelerek kendilerinin ve buldukları cümlenin işlerlik kazanmasını sağlayan eklerdir. Standart dilde ve çağdaş lehçelerde hâl eklerinin kullanımı mevcut gramer kitaplarımızda tafsilatıyla anlatılmıştır. Bunun yanı sıra hâl eklerini konu edinen müstakil çalışmalar da vardır. Bu çalışmada ele alınan konu Hatay ağzında hâl eklerinin kullanımı ile ilgili olduğu için aşağıda bazı bilim adamlarının hâl ekleri üzerindeki değerlendirmeleri verilmekle yetinilecektir.

Hâl, ismin kendi dışında kalan kelimelerle münasebetini ifade eden gramer kategorisidir (Ergin, 2013: 129).

İsimler, cümle içinde bağımsız değildirler. Cümlede ad, edat ve fiil gibi öteki öğeler ile sürekli bir bağlantı içindedirler. Cümlede isimlerin, çevresindeki kelimelerle olan ilişkileri iki türdür. Bunlardan birincisi, adların kendilerine bağlı bulunan isimlerle

Hatay Ağzında Hâl Eklerinin Farklı Kullanımları Üzerine Bir Değerlendirme

olan anlam ilişkisi, ikincisi ise, adların kendilerine bağlı bulunmayan, aksine kendilerinin onlara bağlı bulundukları cümle öğeleri ile, özellikle fiillerde kurdukları geçici anlam ilişkileridir. Bu ilişkiler hâl ekleri karşılır (Korkmaz, 2007: 266).

Aşağıda bahsedilecek çalışmalara bakıldığında hâl eklerinin sınıflandırılmasında bilim adamlarının farklı yaklaşımlarda buldukları görülür. Bu farklı yaklaşımların bir sebebi, hâl eklerinin eklendiği sözcüklere farklı işlevler yüklemesidir. Her bilim adamı bu eklerin bir işlevini önemseyip ön plana çıkardığı için sınıflandırmalar da elbette farklı olacaktır.

Türkçenin tarihî gelişim süresince hâl eklerinin kullanıldığı bilinmektedir. Gabain *Eski Türkçenin Grameri* adlı eserinde hâl eklerini, *belirsiz hal, ilgi, yaklaşma, yükleme, bulunma-ayırılma, ayrılma, vasıta, eşitlik, yön hali* şeklindeki başlıklar altında incelemiştir (Gabain, 2007: 65).

Tekin de *Orhun Türkçesi Grameri* adlı kitabında hâl eklerini *yalın, ilgi, belirli nesne, verme-bulunma-çıkma-yönelme-eşitlik-araç durumu birliktelik durumu* şeklinde dokuz başlık altında incelemiştir (Tekin, 2016: 111).

Timurtaş ise *Eski Türkiye Türkçesi* adlı eserinde hâl ekleri *yalın, genitiv, dativ, akkuzativ, lokativ, ablativ, ekvativ, direktiv, instrmental* şeklinde incelemiştir (Timurtaş, 2012: 73).

Eckmann da *Çağatayca El Kitabı*'nda hâl eklerini, *yalın, ilgi durumu, yapma durumu, yaklaşma durumu, bulunma durumu, uzaklaşma durumu, eşitlik, araç ve yön durumları* olmak üzere dokuz başlıkta incelemiştir (Eckmann, 2017: 81).

Banguoğlu, *Türkçenin Grameri* adlı kitabında Yeni Türkçede kelime yapımı işleyişleri ağır basan *-lık, çi, -imsi* gibi ekler bir yana bırakıldığında on kadar hâl eki olduğunu belirtir. Bunları söz dizimindeki işleyişlerine göre iki bölüme ayırır:

1. İç Çekim halleri (declinaison interne)
2. Dış Çekim halleri (declinaison externe)

Banguoğlu'nun *iç çekim* terimiyle ifade ettiği hâller şunlardır: *kim hali (ev), kimi hali (evi), kime hali (eve), kimde hali (evden), kimin hali (evin)*.

Dışçekim hâlleri ise şunlardır: *kimle hali (evde) kimce hali (evce) kimli hali (evli) kimsiz hali (evsiz)* (Banguoğlu, 1990: 320).

Ergin ise, *nominatif (yalın) ilgi (genitif) akkuzatif (yapma) datif (yaklaşma) lokatif (bulunma) ablatif (uzaklaşma) instrümental (vasıta) ekvatif (eşitlilik) direktif (yön gösterme hali)* olmak üzere hâl eklerini dokuz başlık altında incelemiştir (Ergin, 2013: 228).

Korkmaz da *Türkiye Türkçesi Grameri* adlı eserinde hâl eklerini *yalın, ilgi durumu, yapma durumu, yaklaşma durumu, bulunma durumu, yükleme durumu, eşitlik,*

Ahmet HAŞİMİ

araç ve yön durumları vasıta durumu eşitlik durumu şeklinde sekiz başlık altında incelemiştir (Korkmaz, 2007: 267).

Yukarıda da bir derece bahsedildiği gibi bu çalışmanın konusu Hatay ağzında hâl eklerinin kullanımı olması dolayısıyla hâl ekleriyle ilgili derinlemesine ve karşılaştırılmalı bir yaklaşıma gerek görülmediğinden hâl ekleri konusunda bilgi veren diğer araştırmacıların değerli çalışmalarına temas edilmemiştir. Bununla birlikte Hatay ağzında hâl eklerinin işlevlerini izah etme açısından Ergin'in sınıflandırması daha uygun görüldüğünden bu çalışmada Ergin'in sınıflandırması tercih edilmiştir.

Türkiye Türkçesi Ağızları Hakkında

Türkiye Türkçesi ağızları, Türk dili ve kültürünü bünyesinde barındırması ve bunu kuşaktan kuşağa canlı bir şekilde aktarması açısından önemli bir çalışma alanıdır. Kitle iletişim araçlarının yaygın olarak kullanımı, Türkiye Türkçesi ağızlarını günden güne yok olma tehlikesiyle karşı karşıya getirmektedir. Bu bilinçle Türk dili bilim adamları Türkiye Türkçesi ağızlarının derlenmesi ve incelenmesinde önemli çalışmalar ortaya koymuşlardır. Bunlardan birisi Karahan'ın *Anadolu Ağızlarının Sınıflandırması* adlı çalışmasıdır. Karahan bu çalışmasında, o güne kadar yapılan ağız çalışmalarından hareketle Türkiye Türkçesi ağızlarını Kuzeydoğu Grubu, Doğu Grubu ve Batı Grubu ağızları olmak üzere üç ana ağız bölgesine ayırmıştır. Bu sınıflandırmada Hatay ağzı, Batı Grubu Ağızlarından VII. grup içerisine alınmıştır (Karahan, 1996: 171).

Gülensoy ve Alkaya tarafından hazırlanan *Türkiye Türkçesi Ağızları Bibliyografyası* adlı kitapta 2011 yılı itibariyle bitirme tezi, yüksek lisans ve doktora tezi olmak üzere toplam 3392 adet ağızlarla ilgili bilimsel çalışma tespit edilmiştir (Gülensoy ve Alkaya, 2011).

Türkiye Türkçesi ağızlarında hâl ekleriyle ilgili en tafsilatlı çalışma Buran'ın *Anadolu Ağızlarında İsim Çekim (Hâl) Ekleri* adlı çalışmasıdır. Buran, çalışmasında hâl kavramını açıkladıktan sonra Anadolu ağızlarında hâl eklerinin fonetiği, fonksiyonları ile hâl eklerinin birbirinin yerine kullanılması gibi konular üzerinde tespitlerde bulunmuştur (Buran, 1996). Bunun yanı sıra konuyu sınırlı sayıda başka bilim adamları da ele almıştır. Bunlardan birisi Korkmaz'ın *Batı Anadolu Ağızlarında Yazı Dilinden Ayrılan İsim Çekim Ekleri ve Fonologie Morfologie Bağlantısı* adlı makalesi (Korkmaz, 1980: 29) ile Şavklı'nın *Isparta Ağzında Ayrılmış Hâl Eki ve İşlevleri* (Şavklı, 2013) adlı çalışmalar, bunlardan bazılarıdır.

Yöntem

Bu çalışmada öncelikle Türkiye Türkçesi ağızlarının önemi vurgulandıktan sonra Hatay tarihi ve Hatay'a yerleşen Türk unsurları ile mevcut demografik yapı hakkında bilgi verilmiştir. Daha sonra hâl eki kavramı ve Hatay ağzı üzerine yapılan çalışmalardan bahsedilmiştir. Bundan sonra şimdiye kadar Hatay ağzı üzerine yapılan çalışmaların

Hatay Ağzında Hâl Eklerinin Farklı Kullanımları Üzerine Bir Değerlendirme

gerek hâl ekiyle ilgili gramer bölümleri gerekse metin bölümleri incelenerek hâl ekleri tespit edilmeye çalışılmıştır.

Bu yöntem belirlenirken Türkiye Türkçesi ağzlarında hâl eklerinin kullanımıyla ilgili kapsamlı bir çalışma olan Buran'ın Anadolu Ağzlarında İsim Çekim (Hâl) Ekleri adlı çalışması dikkate alınmıştır. Hatay ağzında kullanılan hâl eklerinin diğer Türkiye Türkçesi ağzlarında kullanılıp kullanılmadığı bu çalışmaya bakılarak tespit edilmeye çalışılmıştır.

Bulgular

Yazılan gramer kitaplarındaki hâl eklerine farklı bakış açıları ağız çalışmalarında da kendini göstermektedir (Buran, 1996: 17).

Türkiye Türkçesi ağzları üzerinde yapılan bazı çalışmalarda hâl ekleri hakkında sınıflandırmaların şu şekilde yapıldığı görülür: Öztürk, hâl eklerini *yalın, ilgi, yönelme, eşitlik, yön gösterme-bulunma, çıkma, vasıta hali* olarak sınıflandırırken (Öztürk, 2009: 132), Gemalmaz ise *yalın, ilgi, yükleme, yaklaşma, bulunma, ayrılma, bağlama, eşitlik, seslenme hali* başlıkları altında (Gemalmaz, 1995), Gülensoy da *yalın, ilgi, yükleme, yönelme, bulunma, ayrılma, eşitlik, vasıta, yön gösterme-sebebe gösterme hali* (Gülensoy, 1988: 79) olarak tespit etmiştir. Buran (1996) da hâl eklerini *yalın, tamlama, belirtme, yönelme, bulunma, çıkma, vasıta, eşitlik ve yön gösterme* başlıkları altında incelemiştir. Hatay ağzında kullanılan hâl eklerinin işlevini daha iyi ifade edeceği düşüncesiyle bu çalışmada Gülensoy'un tasnifi benimsenmiştir.

Bu bölümde Hatay ağzı üzerine yapılan çalışmalardan hareketle hâl eklerinin kullanımı ele alınacaktır.

Bu çalışmada Hatay ağzında hâl eklerinin kullanımıyla ilgili bölge üzerinde yapılan yedi adet çalışmadan örnekler verilecektir. Bunlar, Gül, *Hatay Arsuz Ağzı*; Haşimi, *Hassa Ağzı İncelemesi*; Sis, *Hatay Belen Ağzı*; Öztürk, *Hatay Ağzı*; Öztürk, *Antakya Merkez Ağzı*; Yazıcı, *Dört Yol Ağzı*; Yurtman, *Yayladağı Ağzı*'dir.

Bu çalışmada Hatay ağzında hâl eklerinin işlevlerini ifade açısından Gülensoy'un tasnifi daha uygun düşmektedir. Bundan dolayı Gülensoy'un tasnifi kullanılarak hâl ekleri dokuz maddede incelenmiştir. Bunlar;

1. Yalın hâl
2. İlgi hâli
3. Yükleme hâli
4. Yönelme hâli
5. Bulunma hâli
6. Çıkma hâli
7. Vasıta hâli
8. Eşitlik hâli
9. Yön Gösterme hâli

Ahmet HAŞİMİ

Aşağıdaki bölümde Hatay ağzında hâl eklerinin kullanımı örnekleriyle açıklanacaktır.

1. Yalın Hâl

İsimlerin başka bir unsura bağlı olmayan normal teklik, çokluk ve iyelik şekilleri yalın hâlleridir. Türkçede yalın hâli eksiz olarak bulunur. Hatay ağzı üzerinde yapılan çalışmalardan bazı örnekleri şöyledir.

1.1. İsimlerle Kullanımı

bazı *ğariler* kefli. (4. 6. 1. 3), (H. A.)

fakat harp zamanında *Fransızlar* burda otururdu. (4. 2. 6.), (H. Ar. A.)

çarşafklar yıkanır. (İD/36), (AMA)

1.2. Zamirlerle Kullanımı

ben yapamıyorum, (5. 1. 1.. 6.) (H.A.)

işe *sen* çağırıcın da gidici (7. 1., (H. Ar. A.)

biz dediler geri gelicik (3,26), (Bel. A.)

siz nerde oturuyorsunuz? (NS/ 6), (AMA)

onnar göçdüler. (31, 1), (Dört. A.)

sen almıyon mu (35, 51), (Yay. A)

1.3. Yalın Hâl Yerine Başka Eklerin Kullanılması

1.3.1. Yalın Hal Yerine İlgi Hâli Ekinin Kullanılması

Genellikle *herkesin* evinde olağ geçi besledînden keser bi tene (1, 10), (Bel. A.)

hatayın ğurtulduydu ya (12, 3), (Bel. A.)

2. İlgi Hâli

İlgi hâli ismin tabi olduğu başka bir isme genetik hâliyle bağlanır (Ergin, 2013: 229).

Hatay ağzında ilgi hâli nadir olarak eksiz kullanılır. İlgi hâli eki ismi isme bağladığı gibi zamirleri edatlara da bağlamaktadır. Ölçünlü dilden farklı olarak ekin η'yı koruduğu görülmektedir. Seyrek olarak darlık-genişlik uyumu ile ek ünlüsü genişleyerek +A olduğu örnekler de tespit edilmiştir (Öztürk, 2009: 133).

2. 1. Eksiz İlgi Hâli

içinde *alay* malı var (5, 23), (Bel. A.)

teyzem oğlu (65/ 41), (Yay.A.)

2.2. Ekli İlgi Hâli

2.2.1. İsimlerle Kullanımı

Hatay Ağzında Hâl Eklerinin Farklı Kullanımları Üzerine Bir Değerlendirme

+In

adamın adı (29/87), (Yay. A.)

kimin eline geçerde geye (41/91), (Yay. A.)

+In, +Uη

şimdi bu *halamın* oğlu âmma, ben bu nişanlandığımda bunu hiç görmedim (1. 1. 26.), (H. Ar. A.)

evin öñüne (30/3), (Yay. A.)

tümümüzüñ dedesi (4/26), (Has. A.)

+nIn, +nUη

kişim babamın emmisi *kızının* oğlu (3. 3. 2. 4.), (H.A.)

şirincenin şirin çocuğu (MG/4), (AMA)

gadinin biri (1. 18), (Has. A.)

ğonşunun ғızları (1/49), (Dört. A.)

onun yanna (4/69), (Yay.A.)

+Aη

Aşağıdaki örnekte darlık-genişlik uyumunun sonucu olarak ilgi hâli eki +aη biçimini almıştır.

mutfağan bir köşesini banyo yapıkdı (HE/57), (AMA)

ezel derlerdi ki yorğan yasdık haşa buradan *eşşeğen* boynuna asdıK derlerdi. (8.2.4-14) (H.A.)

+yIn, +yUn

Yayladağı ağzından derlenen aşağıdaki örnekte ilgi ekinin, +yIn, +yUn şekilleri de tespit edilmiştir.

gözüyün üstünde (4/85), (Yay.A.)

anayın babayın yanında (23/218), (Yay. A.)

+η

Aşağıda ses düşmeleri sonucu ilgi hâli ekinin +η biçiminin kullanımına örnek bir durum görülmektedir.

fasúlyeli pilav *belāη* gelenē bu. (Bel. 1, 16)

Aşağıdaki örnekte ise zamirden sonra iyelik eki kullanılması beklenirken iyelik eki kullanılmadan ilgi hâli eki getirilmiştir.

bazının da eli Һayın olur (HA/121), (AMA)

Ahmet HAŞİMİ

2.2.2. Zamirlerle Kullanımı

bizim Hatay'ın idaresini gören (4/ 140), (Yay. A.)

bizim énişde (6/91), (Has. A.)

benim dedemgil (3/38), (Has. A.)

buranıñ zengini (19/55), (Dört.A.)

bu *benim* dâyıım (7, 4), (Bel.A.)

ermeniler *onuñ* içinde ayakkabıcılık yapmış, (1. 2. 51), (H. Ar. A.)

önce *biziñkiler* ata kölejinden mezun oldu. (MG/ 53-54), (AMA)

Antakya ve Yayladağı'ndan elde edilen verilerde, *kendi* dönüşlülük zamirinin diğér hal çekimlerinde olduğu gibi ilgi halinde de hece yutumu gelmekte, *keniñ* şeklinde kullanılmaktadır. (Öztürk, 2009: 135).

kaptığımnan *keni*, saçını tilbetini yoldum *keniñ* (1-13. 2-17), (H.A.)

kenniñ işi var (37/72), (Yay. A.)

3.3. İlgi Hâli Yerine Kullanılan Diğér Ekler

3.3.1. İlgi Hâli Yerine Yükleme Hâli Ekinin Kullanılması

sõra *onu* şekerini ölçer (2, 5), (Bel. A.)

3.3.2. İlgi Hâli Yerine Yalın Hâlin Kullanılması

bu, *biñbaşı* hanımı sâdet abla (5, 65), (Bel. A.)

2. 4. İlgi Hâlinin İşlevleri

2. 4. 1. Eklendiği isim ile diğér isim arasında anlam ilgisi kurar

Atıñ gulaklarına şarp bağlarlardı. (8. 1. 1-3), (H.A.)

zađruruñ maksudesine söyle (İD/38), (AMA)

kapınıñ öñünde (10/ 107), (Yay. A.).

ben kocam *halamın* oğlu oluyo (2. 4. 8.), (H. A.)

dünyanıñ yaşantısı (26/ 115), (Dört. A.)

ermenilerin kilisesi varımış (3, 16), (Bel. A.)

2.4. 2. Zamirleri bazı edatlara bağlar

onuñ uçun yarasa cıbağkalık (8. 2. 1-7), (H.A.)

benim gimi karışdıramıyolar. (1. 5. 39.), (H. Ar. A.)

sizin kimi kızlar (66/59), (Yay. A.)

diyo ki yarın büyüür de eliñ adını niye verdiñ der *onuñ için* yanına da nimeti ekliyor. (CA/55-56), (AMA)

3. Yükleme Hâli

Kelime gruplarında ve cümlelerde fiilin doğrudan doğruya tesir ettiği isimler yükleme-belirtme hâlinde bulunurlar. Karşılıdığı hareket doğrudan doğruya bir isme tesir eden fiiller geçişli fiillerdir. Yükleme-belirtme hâli ismi kendisine tesir eden geçişli bir fiile bağlayan hâldir. Bu hâl bazen eksiz, bazen eklidir (Ergin, 2013: 231).

Yükleme-belirtme hâl eki, ET'de *+ğ, +g, +ığ, +ig, +uğ, +üğ, +nı, +ni* şeklindedir (Gabain, 2007: 64).

Türkiye Türkçesinde umumi yükleme-belirtme hâli şekilleri *+I, +U* ekleridir (Ergin, 2013: 231).

Standart dilde yükleme eki olarak kullanılan ekler Hatay ağzında da kullanılır. Bunun yanı sıra üçüncü teklik şahıs iyelik ekinden sonra *+n, +nl* ve eksiz biçimleri de kullanılır.

3.1. Eksiz Yükleme Hâli

bir çarşı *olduğ* gibi baş sağlına gelirdi (BD/52), (AMA)

sen dedi bu işiñ *ticaret* yap dedi (MS/3), (AMA)

3.2. Ekli Yükleme Hâli

3.2.1. İsimlerle Kullanımı

+ā/ē

Gerek +ā/ē gerekse î, kelime içinde hece kaynaşması, erime ve büzülme gibi ses olayları sonucunda ortaya çıkan şekillerdir (Sis, 2010: 44).

yeşil *yaprā* ğoparırdıñ (4, 30), (Bel.A.)

semirsē menşur (1, 1), (Bel. A.)

+(y)I/U

düşmanı toprağımıza bastırmayasıñ (1. 1. 3. 10), (H.A.)

ğırğ gün *ğadını* çıñarmazlardı. (4, 23), (Bel. A.)

insânları da buldum günüzden (1. 1. 79), (H. Ar. A.)

evli, *çocuu* var (10, 95), (Yay. A.)

parmāmızdaki *yüzü_ü* çıñarır (4, 52), (Bel. A.)

bakmadım *kapıyı* açık (11, 81), (Yay. A.)

+î

irmî ölçerñ (2, 4), (Bel. A.)

+nl

gözünü seviyim (18, 166), (Dört. A.)

Ahmet HAŞİMİ

o *birini* yağlaşıncığ baladılar. (1, 2), (Has. A.)

+n

ğarnın yırtıó birğaç gişiniñ (5, 45), (Has. A.)

onca *vérgisin* verióg dédi (1, 23), (Has. A.)

şeyle *elin* yakmaycı suy (69/121), (Yay. A.)

3.2.2. Zamirlerle Kullanımı

şimdi *kimi* isterse ona varır (6. 4. 1-3), (H.A.)

amcam var *bizi* o beslerdi, o bakardı nenem (5. 3. 16), (H. Ar. A.)

benim görümcemiñ damatı *onları* da kandırıklar (NY / 74), (AMA)

onu yaşlılara soracaksınız (43, 2), (Yay. A.)

şunu yedi bunu yedi (32 / 40), (Dört. A.)

oñu ben bilemem (28/3), (Yay. A.)

burayı istífa edyo (4/60), (Yay. A.)

Kendi dönüşlülük zamiri diğér hâl çekimlerinde olduğu gibi çıkma hâlinde de hece yutumuna uğrayarak kenden < kennden < keninden < kenninden < kendinden < kendisinden şeklinde tespit edilmiştir (Öztürk, 2009 :146).

Aşağıda *kendi* dönüşlülük zamirinin yükleme hâli eki almış biçimli örnekleri verilmiştir. Hatay ağzında *kendi* dönüşlülük zamirinin ses düşmesi hece kaynaşması sonucu farklı biçimlerde kullanılan bazı örnekleri şunlardır:

koydular *kenni* (70 / 63), (Yay. A.)

kenni sapanlıya verdiler (36 / 232), (Yay. A.)

yake *keni* (NS/154), (AMA)

Aşağıdaki örnekte de Hatay ağzında kullanılan *ken* zamirinin iyelik eki almış biçimine yükleme hâli eki getirilmiş örneği bulunmaktadır.

ıslıyoğ yoğuruyolar kensini (HA/188), (AMA)

Aşağıdaki örnekte ise zamirden sonra iyelik eki kullanılması beklenirken iyelik eki kullanılmadan yükleme hâli eki getirilmiştir.

bazını kedi ğapar

3.3. Yükleme Hali Yerine Kullanılan Diğér Ekler

3.3.1. Yükleme Hâli Yerine Yönelme Hâlinin Kullanılması

yirmi *seneye* geçdi doksan beşde öldü (NaS/11), (AMA)

anca bu *giraya* ğuvaladı. (1. 11. 1-2), (H.A.)

Hatay Ağzında Hâl Eklerinin Farklı Kullanımları Üzerine Bir Değerlendirme

löbediñ birinde ğayıbédmişler *dabañçie* (1. 64), (Has. A.)

ķapıya zorlamışlar (m.d.), (Yay. A.)

4. Yönelme Hâli

Kelime gruplarında ve cümlede fiilin kendisine doğru yaklaştığını, yöneldiğini ifade etmek için isim yönelme haline sokulur. Fiilin istikametini gösteren ve yaklaşma ifade eden yönelme hali daima ekle yapılır (Ergin, 2013: 233).

4.1. Eksiz Yönelme Hâli

4.1.1. Zamirlerde Kullanımı

Hatay ağzında özellikle yön gösterme bildiren zamirlerde, yönelme eki kullanılmadan yönelme işlevi ifade edilir.

nere gidiyo (4 / 239), (Yay. A.)

gidemeñ ora (NY / 68), (AMA)

şura öte berilerimizi atañ (6, 1), (Bel. A.)

esas esas *bura* gelenler yörükmüş (4. 4. 2-5),(H.A.)

ora masa kodular (HE/3), (AMA)

kimsiye şurdan *şura* kağıñ demem (NS/179), (AMA)

bura geldiğimizde hepsi bekârdı (HE/58)

4.1.2. Diğer Kelimelerde Kullanımı

bir tenesi *türkiye* gelmiş türkçe öğrenmiye (EY/22), (AMA)

şimdi gençler *akraba* sıcak bakmıyorlar (EY/12), (AMA)

4.2. Ekli Yönelme Hâli

4.2.1. İsimlerle Kullanımı

+(y)A

goñşuya (2/145), (Dört. A.)

bunnara (29/184), (Dört. A.)

hasdalıĝ *ğocie* bağmaz (3/1), (Has. A.)

ğamaraya (71/24), (Yay. A.)

çocua (71/79), (Yay. A.)

torpaa (70/81), (Yay. A.)

onuñ *yasına* géddîdig de (3/21), (Has. A.)

+ā

Yönelme hal eki ünlü ile biten kelimelerde ve iki ünlü arasında “büzülme”ye

Ahmet HAŞİMİ

uğrayabilir (Sis, 2010: 46)

tabā ğoruk (4, 91), (Bel. A.)

+ıa

çocuk *bölümüne* geçici (FK/15), (AMA)

rebbim sevmiş *yanıa* aldı kenleri (ET/57), (AMA)

üstüne (69/62), (Yay. A.)

Aşağıdaki örnekte yönelme ekinin aykırılışma gösterek kalınlık-incelik uyumu dışına çıktığı görülmektedir.

sabahe ğadar barmaksız terlik yapardık (AK/199), (AMA)

4.2.2. Şahıs Zamirleriyle Kullanımı

Yönelme hali ekinin 1. ve 2. teklik kişi zamirlerinde farklı kullanımı Hatay ağzında özellikle de Antakya ağzında özel bir yere sahiptir. Aşağıda bu durumun örnekleri verilmiştir.

bana

ama *bana* mecbur etme (MS/34), (AMA)

baıa

onuı *baıa* söylemesi (MS/45), (AMA)

beęe

hatırlıyorum anam bir gün *beğe* kızdı (KK/44), (AMA)

beıe

beıe (32/18), (Yay. A.)

beıa

o kızım *beıa* bakar, et alır, yemek alır (Nİ/25), (AMA)

valla o izin vermesin beni küççük kızım *beıa* bir şey almaz (Nİ/33), (AMA)

bene

kına gecesi de yapıdıla *bene* (HA/147), (AMA)

demediler *bene* ablaı ölük deydi (Nİ/62), (AMA)

beıe

dokdur yime dimeyik ki *beıe* (2. 6. 1-12), (H.A.)

o *beıe* getiriyo (32 / 18), (Yay. A.)

benęe

ęeden getsin *benęe* tabiy olan otursun (NY/90), (AMA)

Hatay Ağzında Hâl Eklerinin Farklı Kullanımları Üzerine Bir Değerlendirme

saa

saa (7/171), (Yay. A.)

saḡa

he hoca da dedi kıyamata kadar bu *saḡa* yeter dedi. (1. 1. 112), (H. Ar. A.)

saḡa o avradları gösdersem inanmañ (3. 9.), (Has. A.)

saġa

saġa (31/24), (Yay. A.)

seḡa

entakya dili konişim *seḡa* (Nİ/26), (AMA)

anne dedi *seḡa* ne lazim dedi (Nİ/27), (AMA)

sene

malları *sene* getiricim demiş (NS/98), (AMA)

seḡe

bin bele vere *seḡe* (İD/64), (AMA)

kayınbabamdan *seḡe* haketleyim (NS / 26), (AMA)

seḡe (44/11), (Yay. A.)

seġe

seġe söyleyecekleri varmış (KK/23), (AMA)

Aşağıdaki örneklerde η ünsüzü düşmüş, fakat düşerken geniz özelliğini a sesine devrederek â biçiminde varlığını devam ettirmiştir.

bavam *baã* bir sandalye götürdü oraya /Bel. 5, 11)

her köye gêt *saã* semirsek yapar (Bel. 1, 2)

tārçın atallar ġurudullar kesme dëriz *oã* (Bel. 1, 9)

oḡa

oḡa yã mã yanmaz (32/ 118), (Dört. A.)

oḡa sordu (6, 69), (Has. A.)

bua

basió *bua* dayã assubay (1, 68), (Has.A.)

Diğer hâl çekimlerinde olduğu gibi dönüşlülük zamiri olan kendi kelimesi hece yutumuna uğrar (Öztürk, 2009: 135). Hatay ağzında bu durumun bazı örnekleri aşağıdaki gibidir:

serum vuolar *kene* (2. 2. 2. 3), (H.A.)

Ahmet HAŞİMİ

kenni *kene* yürüyo (66 / 46), (Yay. A.)
okumak *kene* kolay gelyo (FK / 36), (AMA)
devlet alacak *kene*, sana yeterini verecek (4. 2. 20), (H. Ar. A.)

4.3. Yönelme Hâli Yerine Kullanılan Diğer Ekler

4.3.1. Yönelme Hâli Ekinin Yerine Yalın Hâlin Kullanılması

ordaki *masa* görler (4, 9), (Bel. A.)

4.3.2. Yönelme Hâli Yerine Yükleme Ekinin Kullanılması

ênme êne *seni* (İD/23), (AMA)

tepsiniğ *dibini* birez zeytinyā_ı süreğ (Bel. 2, 14)

birez öteyi gidersiğ, ermeni evi ikinci bir dönekte cindi hamamınığ önünde (NY . 68), (Ant. A.)

şindi üç ayda *bizi* de veryor (19. 2. 112), (H. Ar. A.)

yayleyi buradan gèderler (7. 10 1-16), (H.A.)

4.3.3. Yönelme Hâli Yerine Bulunma Ekinin Kullanılması

bağkurdan, ayakkabı *üzerinde* emekli oldum. (AK/194), (AMA)

çuvalları *boynumuzda* alırdık (1/52), (Yay. A.)

4.3.4. Yönelme Hâli Yerine Ayrılma Hâl Ekinin Kullanılması

gözelden doyum olur, huy güzelliğinden doyum olmaz (m.d.).

ablam *ğarşımdan* geldi (5, 81), (Bel. A.)

4.4. Yönelme Hâli Ekinin Diğer İşlevleri

4.4.1. İsimleri edata bağlar

eski elbiselerin *boyuna* göre kestik , diktik (1. 1. 1-49), (H. A.)

dud *ağacına* kader (56 / 18), (Yay. A.)

beşe gadar oxudum amma kafam çalışmadı (13. 3. 1.), (H. Ar. A.)

bayram geceleri *sabaha* ğadar yatmazdık (AK / 19), (Bel. A.)

böyükmüş *sözlerine* göre (9/86), (Yay. A.)

4.4.2. Miktar ve fiyat bildirmek için isimleri edatlara ve fiile bağlar

gelinlikleri iki buçuk *liraya* dikedik. (1. 1. 1-42), (H. A.)

elli *guruşa* çalışdık, elli *guruşa* (6. 3. 6.), (H. Ar. A.)

dörd *liraya* kader (55 / 62), (Yay. A.)

iki binden önce üç *kağırda* dörd *kâğada* ayakabı alır satardık. (AK / 31), (AMA)

4.4.3. İsim-fiilleri amaç ve sebep ilgisıyla fiile bağlar

ibdal *eddirmie* dilegçe verig (1. 21), (Has. A.)

xamama geçerdik *yıkanmaya*, kenlennen barabar, kenleriñ bedeni bizden aq (2.4.1-26), (H.A.)

o da, o geliklerdi bize *oturmaya* (1. 1. 80), (H. Ar. A.)

4.4.4. Eşitlik hâli eki ile birlikte kullanılarak zaman ve miktar ilgisıyla isimleri fiile bağlar

ağbimi *beşeçe* okuttular. (7. 1. 1-1), (H. A.)

o *zamanaça* dedi, burya yaparıq evi (7. 1. 6), (H. Ar. A.)

4.4.5. Kalıplaşmış yapılarda kullanılır

şindi herkes *başına buyruk* (BD / 49), (AMA)

yalnız başıma gidiktim (NS/132), (AMA)

babası *dara düştü* (70/25), (Yay. A.)

4.5. Yönelme ekinin ora/bura+lık+a yapısıyla kullanımı

Türkiye Türkçesinde işaret zamiri olarak kullanılan *bura* ve *ora* kelimelerine, Antakya ağzında yönelme eki eklenirken *+lık* isimden fiil yapım eki getirildikten sonra eklenir. Yaygın olarak karşılaşılan bu durumun bazı örnekleri aşağıdaki gibidir.

biz aç geliğik *buralığa* kele dedi (NS/99), (AMA)

siz oğrayıñ *oralığa* (İE/4), (AMA)

otur *oralığa* dedi (NS/140), (AMA)

5. Bulunma Hâli

Kelime gruplarında ve cümlede fiilin kendi içinde cereyan ettiğini ifade etmek için isim bulunma hâlinde bulunur. Ekin çeşitli kullanım fonksiyonları şu gibi ifadeler etrafında toplanır: bulunma, yer, iş, devamlılık, zaman, müddet, sebep, vasıf, miktar vs. (Ergin, 2013 : 234).

ET'de ek *+ta*, *+da*, *+te*, *+de* biçiminde olan ek hem bulunma hem de çıkma ifadesi olarak kullanılmıştır (Gabain, 2007 : 64).

Yapılan çalışmamızda Antakya, Dört Yol ve Yayladağı ağzlarında ekin ağırlıklı olarak ötümlü şekli kullanıldığı tespit edilmiştir. Hatay ağzında bulunma hâl ekinin ötümlü ve ötümsüz şekillerine ait bazı örnekleri şu şekildedir.

5.1. Eksiz Bulunma Hâli

hadı baqam bunu üş dört *gün* yetişdir (AK/201), (AMA)

5.2. Ekli Bulunma Hâli

Ahmet HAŞİMi

5.2.1. İsimlerle Kullanımı

eyyy eyyy nanca *ğovdemde* gemik varsa ağrıyor (2. 6. 2. 5), (H.A.)
bişe *gözümde* kalmadı benim (1. 1. 92), (H. Ar. A.)
parmâmızdaki yüzüü çıkarır (4. 33), (Bel. A.)
evimde kimsem yok(1. 55), (Yay. A.)
Osmaniyede iki dene var orda (7. 4. 14), (H. Ar. A.)
ben de teselli olurum *haftada* bir gün (HA / 41), (AMA)
kümesde bir tek horuz ğalmış (14. 32), (Bel. A.)
oñ gişilermiş bir *birliğde* (1. 104), (Has. A.)
evimiz var *dağda* (10, 38), (Yay. A.)
on onbeş gündür *çalan ayaktayım* (1. 1. 1. 38), (H.A.)
onuñ etini *taştta* döerdik (2. 10), (Bel. A.)
tebrikte pastalar ikram ediliyor (MA . 78), (AMA)
şu *dağlarda* vızır vızır cansız atlar gezecek dedi. (1. 21. 17), (HA)
bak *dışşarlarda* yok (NS/107), (AMA)
hepsi geliyo *bayramlarda*, şeylerde (1. 1. 38), (H. Ar. A.)
dördüncü *sınıfTa* bi ğız var, çocuk gido, gelo ona öğretmen yoktur. (3. 2. 1. 4), (H.A.)

soğuk onun da çocuğı ufak, yani şu *kucakTaki* ufak çocuk gibi emekliyo böyle, durmuyo (1. 1. 40), (H. Ar. A.)

Aşağıdaki örnekte ise bura işaret zamirine +lık isimden isim yapım ekinin getirilmesinden sonra +da bulunma ekinin getirilmesinin örneğı bulunmaktadır.

5.2.2. Zamirlerle Kullanımı

bende sadece göbek kayması var (2. 13. 1. 3-4), (H.A.)
bizde sâde erkekler oynar (9. 8.), (Bel. A.)
sende şöle şöle bir hasdalık var (8. 2. 24), (H. Ar. A.)
onnan sona tekrar elektrikçi yapmıya, *onda* çalıştım (11. 1. 14), (H. Ar. A.)
orda çalışıyolar (AK/180), (AMA)
eee ne var *bunda* bre anla Tacak ney var (7. 3. 9), (H. Ar. A.)
nede yatıcın verdilerse yataktta vermedilerse yerde yattık (8, 11. 1. 9), (H.A.)

5.3. Bulunma Hali Yerine Kullanılan Diğer Ekler

5.3.1. Bulunma Hâli Yerine Yalın Hâlin Kullanılması

ordan geçdiğim *sıra* (< ordan geçtiğim sıra+da) (m.d.),
bir *ay* bitirir (1, 11), (Bel. A.)

5.3.2. Bulunma Hâli Yerine Yönelme Hâl Ekinin Kullanılması

orıya göreve başladı (34/56), (Yay. A.)

5.3.3. Bulunma Hâli Yerine Ayrılma Hâl Ekinin Kullanılması

belândan eskiden araba yoktu (1, 31), (Bel. A.)

5.4. Bulunma Hâlinin İşlevleri

5.4.1. Bulunma bildirir

önceleri bizim *köyde* de gelin çeyizi ipe atılırdı (3. 1. 4.), (H.A.)

ben *Antekyede* oturdum (3. 5. 1.), (H. A.)

kızı *hamamda* görürlerdi (10. 53), (AMA)

ğarşıda bir ev açıldı (5. 12), (Bel. A.)

ekmeği *tandırda* vuruyolar (23. 268), (Yay. A.)

5.4.2. Zarflarda sınırlandırma yapar

şimdi beş *dakkada* çıko (NSO . 67), (AMA)

sonunda èstafur tövbeye geldi, hacıya da geldi (13. 2. 20), (Ar. A.)

eş *soğunda* Kocayı da uçurdum, şeker hastasıdı (3. 3. 2. 8), (H.A.)

iki *günde* bir kere suyunu deñiştirim (9. 46), (Yay. A.)

5.4.3 Sıfat-fiillerden zarf-fiiller yapar

o zaman *getdiğimde* beş sene oldu vazgeçeli (5. 1. 20), (H. Ar. A.)

ortam müsait *olduğunda* (CA/1), (AMA)

ameliyet *olduğumda* (17. 39), (Yay. A.)

ben asgere *gitdiğimde* on üç yaşında anca vardım (6. 3. 1-1) (H.A.)

5.4.4. Sıfat yapım ekinde görev alır

onların da yerleşmesi, *buradaki* Türklerin de yerleşmesi, hayvancılık için (8. 2. 33), (H. Ar. A.)

yanı altın meselesi iki çift bilenzik yanı *ğarşıdağı* götüreceği gadar (8. 2. 1-48), (H.A.)

çarşıdaki dükkanların hepsi yüksekti (İÜ/6), (AMA)

5.4.5. kün/gün (TT gün <ET kün) kelimesine gelerek kelimeye her gün anlamı verir

günde bulgur yemesek olmaz (m. d.), (Yay. A.)

Ahmet HAŞİMi

künde düğün, künde bayram (3. 2. 23), (H.Ar.A.)

biz bulguru çok yirik *günde* bulgur yimessek olmaz, (2. 11. 1-33), (H.A.)

5.4.6. Bulunma ekinin ora/bura+lık+da yapısıyla kullanımı

Yönelme ekinde olduğu gibi *bura* ve *ora* kelimelerine *+lık* isimden fiil yapım eki getirildikten sonra bulunma hâli getirilerek eklenir. Yaygın olarak karşılaştığımız bu durumun bazı örnekleri aşağıdaki gibidir.

ben çocuğu üşüdemem *buralıkta* (NS/160), (AMA)

keniñ yanında hamam var şimdi dedik gidek *oralıkda* yok dedi (NS/123), (AMA)

5.4.7. İkilemelerin kurulmasında görev alır

orda burda (73/167), (Yay. A.)

şurda burda (27/23), (Yay. A.)

6. Ayrılma Hâli

Çıkma hâli, uzaklaşma ana fonksiyonu beraber kullanıldığı fiilin mânâsına uygun olarak tabii çeşitli hususi ifadeler içinde görülür. Bu hususi, bu çeşitli kullanım fonksiyonları şu ifadeler etrafında toplanır: uzaklaşma, çıkma, yer, ayrılma, yokluk, vasıta vs. Çıkma hâli için isimdaima ek alır (Ergin, 2013 :235).

ET'de bulunma hâli eki iki görevde kullanılmış ve çıkma hâlini de ifade etmiştir. ET'de çıkma hâli ekleri *+ta, +da, +te, +de* ve *+dın, +din, +tın, +tin* olarak kullanılmıştır. (Gabain, 2007 s: 64). Ek, Eski Uygur Türkçesinin n ağzında *+dan, +den, +tan, +ten* şeklinde görülmeye başlamıştır. Ek, Türkiye Türkçesinde *+dan, +den, +tan, +ten* şeklindedir.

Standart dilden farklı olarak ötümlü şekli sıklıkla, T (d-t arası) şeklin ise Hatay/Antakya ağzında ara sıra kullanılır.

6.1. Ekli Ayrılma Hâli

6.1. İsimlerle Kullanımı

tüladan bizim burada (1 / 192), (Dört. A.)

Allahdan doğru isteyeceksin (1. 6. 1-11), (H.A.)

getir şu *paketten* yaħaħ bi tene (14. 71), (Bel. A.)

ey kendi *köyümden* evleniğim (21. 13), (Yay. A.)

kimse yok mu *komşulardan* soda, küllü su, köstik kullanılır (İNF/192), (AMA)

eşşeklerden vergi almışlar (7. 1), (Bel. A.)

ğaçğ *sokağlardan* (1. 164), (Yay. A.)

bu tür *şeylerden* (7 . 180), (Yay. A.)

Hatay Ağzında Hâl Eklerinin Farklı Kullanımları Üzerine Bir Değerlendirme

birinci *bölüklerinden* şerefoğlu maḥmet uğutlu (12/24), (Yay. A.)

hisabı *ğafamdan* yapardım (7. 1. 1-25), (H.A.)

6.1.2. Zamirlerle Kullanımı

bizden seçilik ğedenner ḥarb olmadı (5. 41), (Bel. A.)

ğaçdım *onlardan* ha ha geldim köĝe (2. 8. 1-13), (H.A.)

benden kız elbisesi istediler (NS/69), (AMA)

Allah razı olsun *senden* dedi (11.1.12.), (H. Ar. A.)

bizden eyi biliyoruz (19/42), (Yay. A.)

Kendi dönüşlülük zamiri diğerk hâl çekimlerinde olduğu gibi çıkma hâlinde de hece yutumuna uğrayarak kenden < kennden < keninden < kenninden < kendinden < kendisinden şeklinde tespit edilmiştir (Öztürk, 2009 :146). Bu şekilde kullanımın örneklerine Antakya ve Yayladağı ağızlarımda tespit edilmiştir.

kenden büyüktü (10. 64), (Yay. A.)

ğatayf alırık *kenden* dedi. (NS/154), (AMA)

6.2. Ayrılma Hâli Yerine Kullanılan Diğerk Ekler

6.2.1. Ayrılma Hâli Ekinin Yerine İlgik Hâli Ekinin Kullanılması

bakras *köyünüñ* tanıdıkları da dâvet etmişti (14, 20), (Bel. A.)

6.2.2. Ayrılma Hâli Ekinin Yerine Bulunma Hâli Ekinin Kullanılması

valla *dörtte* beşe çıkarttılar (HA/75), (AMA)

eskide vardı (m.d.), (Yay. A.)

6.4. Ayrılma Hâlinin İşlevleri

6.4.1. Herhangi bir iş veya hareketin başlangıç noktasını bildirir

demişler bele bele avradını gördük muhtarnan barabar geldiğini, *antekeden* beri (5. 3. 9), (H. Ar.A.)

postanadan başlar (İNF.61), (AMA)

burada dağlarda kekik olur, topladım, *satmadan* geliyum (8.3. 1-8), (H.A.)

zeytinden düştü (1. 94), (Yay. A.)

başğa *dövledden* geldi (1. 36), (Has. A.)

6.4.2. İsimleri ve zamirleri bazı edatlara bağlar

ottuz sekkizden bu yana (28. 57), (Yay. A.)

kökümüz dağınık şu *okuldan* öte de avşar (7.4.2.4), (H.A.)

yok canım bunlar *osmanlıdan beri* konuşulmuş (İNF/93), (AMA)

Ahmet HAŞİMİ

ondan sonra köftesini atanatan, pirincini şeden olur gider (8.1.10), (H. Ar. A.)

burdan şu yola ğadar (1,79), (Has. A.)

6.4.3. İsimlere zaman anlamı katararak zarf yapar, zaman anlamı ile ismi fiile bağlar

yirmi *seneden* fazla (19. 117), (Yay. A.)

*evelde*n erkekler bir tarafta otururdu, avratlar bir tarafta şimdi herkiş lappıdı göbek atıyürler (11.5.1-22),(H.A.)

eskiden okumazlardı (2.2.19), (H. Ar. A.)

anam sabahları *erkenden* ğazocağı yakar. (KK/1), (AMA)

esgiden öylēdi(36/48), (Dört. A.)

birezden geldi (1. 198), (Has. A.)

6.4.4. Eklendiği isme sebep anlamı katarak fiile bağlar

korkusundan orie çıĝmamış (4.7), (Has. A.)

birinci dünya savaşında şeker *azlığından* bir hastalık olmuş. (KK/12), (AMA)

yalnız şikayatım *belimden* (5.1.26), ((H. Ar. A.)

ben bir ağladım, *utancım*dan güzel dursun gelinim deyin altın yapıdırdı şđ gayınbabam bütün dişlerimi (14.1.2.25), (H.A.)

sıcakdan bayıldık (m.d.), (Yay. A.)

6.4.5. Kısaltma grubu oluşturur

anadan dogma (m.d.), (Yay. A.)

yao *hanĝısından* hangi hangi (1.243), (Has. A.)

ev *başdan* başa donalıyor. (3. 4. 6), (H. Ar. A.)

benim ineklerim vardı *babamdan* ĝalma onları da vermedi (5.1.2.4), (H.A.)

6.4.6. Eklendiği ismin hangi maddeden yapıldığı bildirir

kiliminin üsdüne *beyaz hasadan* beziñi açık (İNF/209-210), (AMA)

kışın şişberek yaparık *hamırdan* (4.3.4.), (H. Ar. A.)

çocuklara *çabutdan* bez ĝorduk, muşamba neyin yoĝudu. (8.10.1-2), (H.A.)

aĝacdan yaparık (m.d.), (Yay. A.)

tüladan bizim burada (1/192), (Dört. A.)

6.4.7. Kalıplaşmış birleşik fiiller kurar

elden ayakdan düşdü (5.2.12), (H. Ar. A.)

yıkameyiksen boĝün hiç mi su yaĝıdı bir daha *zopadan* geçirirler. (8.8. 1-12),

(H.A.)

elimizden geleni yaparık (4. 4), (Yay. A.)

6.4.8. İkilemeler kurar

kendi kendimizden (4.72), (Yay. A.)

ğaç ğaçdan (4. 201), (Dört. A.)

Allah sağlık versin, gelir ne olaak *azdan çokdan* iyi kötü bir zaytinlik var (2.14. 1-11), (H.A.)

burdan bura kadar (SB/20), (AMA)

6.4.9. Zarf-fiillerden sonra kullanılarak cümleye pekiştirme işlevi kazandırır.

içimden öyle konuşuyom. kim gelici deyerekten (NS/65), (AMA)

6.4.10. Karşılaştırma yapar

annem *teyzemden* büyük (M/S133), (AMA)

ğayınbabam hele *ğaynanamdan* daha fazla düşğündü bana (15. 1. 36), (H. Ar. A.)

dördden aşğā (1. 7.), Has. A.)

7. Vasıta Hâli

Kelime gruplarında ve cümlelerde fiilin kendisi vasıtası ile kendisinin iştiraki ile veya kendisinin ifade ettiğı zamanda yapıldığını göstermek için isim vasıta hâlinde bulunur. Bu hâl daima eklidir. Vasıta eki fiilin ne ile, nasıl, ne zaman yapıldığını ifade etmek için isme getirilen ektir (Ergin, 2013 : 237).

Vasıta eki ET'de *+n, +ın, +in*; n ağzında bazen *+an, +in* ve yuvarlak ünlülerden sonra yer yer *+un, +ün* olur (Gabain, 2007 : 64). Türkiye Türkçesinde vasıta hâli eki *+n* vasıta eki kalıplaşmış bazı kelimelerde görölmektedir. Bugün işlek olarak TT'de ile edatının ekleşmiş biçimleri olan *+la, +le* eki kullanılmaktadır.

Hatay ağzı üzerine yaptığımız incelemede ise vasıta hâli ekleri şu şekildedir: *+ynAn, +InAn, +UnAn, +dAn, +lA* ayrıca Yayladağı ağzında *+n* şekli ve Belen ağzında *-leyin* şeklinde tespit edilmiştir.

7.1. Ekli Vasıta Hâli

+ynAn

gendi eliyenen alabiliyo o (5.32), (Bel. A.)

emriyenen ğızı isteller (1/22), (Dört. A.)

bilmem *neynen* (44. 76), (Yay. A.)

makineyenen oyağ, içini doldurağ, siniye dizeğ (12.4.1-17), (H.A.)

zopaynan vururlardı (1.2.3.), (H. Ar. A.)

Ahmet HAŞİMi

Hülya hanımla biz de okuduk *kesiyenen* (MG/2), (AMA)

+nAn

Çığmadım *sabannan* binanın binanın (1.141), (Has. A.)

bennen dalğa geçici aklı sıra, ben dalğa mı geçiTTirrim gendiğe (10.1. 2-16),
(H.A.)

annemnen evlendikten sona ilki kız oluyo (CA/18), (AMA)

hortumnan evin yanın yönün sularım. (4.3.20.), (H. Ar. A.)

dün akşam *kennen* konuştum (69/153), (Yay. A)

sabanan şöyle sığağ (1. 133.), (Dört. A.)

āşamnan ekme_ē yemişle (Bel. 73)

+InAn

dedemin babasıgil gelmişler burya sürü *davarınan* beraber yerleşmişler (11.3.3.),
(H. Ar. A.)

teşlerinen, börek çorbası (3/53), (Dört. A.)

adamınan elli kiloluk adam(24/39), (Yay. A.)

+UnAn

tavına gelince, *közünen* bişirrim (11.3.1-17, (H.A.)

orda *tübünen* mi yaşıó (1.37), (Has. A.)

+IA

göz ayarı *nohutla* beraber koyarım

muşambayla ġapatıyosun (13.58), (Yay. A.)

ohlahıyla ekmek açardıġ (9.18), (Bel. A.)

suyla ġurulardıĖ(12/59), (Dört. A)

+IAyIn

sabaġleyin övlene doru tekrar davul toplanır. (4.4), (Bel. A.)

+n

ikidin uyanırım (25/21),

kışın satarıġ para yapar. (33/41),

yazın fırtana oldu. (34/168), (Yay. A.)

7.2. Vasıta Hâl Eki Yerine Başka Eklerin Kullanılması

7.2.1. Vasıta Hâli Yerine Ayrılma Hâl Ekinin Kullanılması

Hatay ağzında ayrılma hâl ekinin vasıta hâl eki yerine kullanılması karakteristik

bir özelliştir.

hamamcıdan oturoŋ “hamamcıyla oturuyorsun” (NS/157), (AMA)

arabadan geliyölar (Bel. 1, 27)

onlar hep çekden *senetden* iş yapıyorlar (AK/220), (AMA)

paradan al ye, ondan eyi (2.1.24), (H. Ar. A.)

zordan hediye getirdik (6.5. 1-9), (H.A.)

elinden ayağannan bi_sürü haket eddi, görücünj (NS/2), (AMA)

siparişden kondura yapardı (AK/191), (AMA)

evel *haftalardan* çıkardı, şindi beş dakkkada çıko (NS/82), (AMA)

çuvaldan para getiridik sayamazdik (ET/53), (AMA)

7.3. Vasıta Hâl Ekinin İşlevleri

7.3.1. İsimlere eklenerek vasıta anlamıyla fiile bağlar

benden evelkiler *atınan* geldiler, ben *arabayınan* geldim (7.7. 2-13), (H.A.)

oklavınan yassılarlar (69.104), (Yay. A.)

orabanan getmeyik (1.40), (Bel. A.)

7.3.2. İsmi birliktelik anlamı ile fiile bağlar

babamnan yaşıyom (2.1.1.15), (H.A.)

ben dedi *oğlannan* barabar geliyok (1.1.87), (H. Ar. A.)

heç unutmam o *dolmadan* o cacığı (E/30), (AMA)

hocanan barabar (73.80), (Yay. A.)

7.3.3. Zaman, durum ve miktar anlamında zarflar oluşturur

sardaşı *gittiğinnen* kendi hemen ipi daķıyor arının ayaklarına hemen bakalım (1.13 1-15), (H.A.)

işmarnan konuşuyom, ben de kendler gimi (2.2.23), (H. Ar. A.)

havişlarda vallahi amaşırı *elimden* yakadığımı bilirim (SB/1), (AMA)

sabanan bazar günü erad (1.192), (Has. A.)

Atatürk *geldiğyinen* adınlara okul açılacak okuyacaklar muhakkak (NY/5), (AMA)

yayan böyle *sabannan* giderdik davarı operdik sürerdik dağa yoķara (6.2.7), (H. Ar. A.)

geldiğyinen adınlara okul açılacak okuyacaklar muhakkak (NY/6), (AMA)

hanımı ölük, *öldüğünnen* ben aldım (NY/105), (AMA)

herkiş *çekildiğinnen* yayan geliller (NY/28), (AMA)

Ahmet HAŞİMİ

8. Eşitlik Hâli

Eşitlik hâlinin vazifesi, gibilik, benzerlik, ifade ederler (Ergin, 2013: 239). Eşitlik hâli ET'de +çA şeklindedir (Gabain, 2007: 67). Türkiye Türkçesinde ek, +CA, şeklindedir. Ekin Hatay ağzında kullanımı da Türkiye Türkçesindeki gibidir. Derleme metinlerinde +CA ekiyle birlikte yönelme eki ve pekiştirme işlevi olan ekler de kullanılmaktadır.

8.1. Ekli Vasıta Hâli

kıt *çekesice* (37, 163), (Yay. A)

daha *kibarca* oyun yerlerine (AK . 66-67), (AMA)

üş gün *boyunca* gezirler (12.1.8.), (H. Ar. A.)

burda *nanca* çalıcıñ dediler (ET/6), (AMA)

güzeltene (m.d.), *yiğitçene* bir adam(64.112), *çokçana* (md), (Yay. A)

evcek (m.d.), (Yay. A)

gartça (3,183), (Dört. A.)

hoşça (m.d.), (Yay. A.)

o *zamanaça* dedi burya yaparık evi (7.1.6), (H. Ar. A.)

8.2. Eşitlik Hâlinin İşlevleri

8.2.1. Miktar ve büyüklükte eşitlik ve benzerlik bildirir

nanca vurdusam *onca* kesdirdim (2.11. 1-3), (H.A.)

verdiğimiz hak *şunca* paradı ne bu çeyiz derlermişdi. (FK. 25-26), (AMA)

bunca miyençe gelyo (49.26), (Yay. A.)

şıho vardı onuñ *yaşınca* (8, 6), (Has. A.)

8.2.2. Pekiştirme amacıyla kullanılır

elim *arca* tırnağam *arca* her yerim tertemiz (Nİ/47), (AMA)

arica (2,223), (Dört. A)

onca vergisin veriog (1.23), (Has. A.)

8.2.3. Cümleye durum anlamı katar

anca bir paldırtı çıxdı (5.2.16.), (H. Ar. A.)

9. Yön Gösterme Hâli

Kelime gruplarında ve cümlede fiilin kendi yönünde yapıldığını göstermek için isim yön gösterme hâline girer. Buldukları kelime zarf olarak kullanılır. (Ergin, 2013: 241).

Yön gösterme hâli ET'de +ğaru +gerü nadiren de +karu, +kerü şeklindedir.

Hatay Ağzında Hâl Eklerinin Farklı Kullanımları Üzerine Bir Değerlendirme

(Gabain, 2007: 65). Türkiye Türkçesi yön ekleri *+ra*, *+re*, ve *+arı*, *+eri* olmak üzere dört şekildedir.

8.1. Ekli Yön Gösterme Hâli

Hatay ağzından tespit edilen bazı örnekleri şunlardır.

şimdi bizim koyden *yoğarı* bir koy gine var (1.1.20), (H. Ar. A.)

belediye çavışları *içeri* geçerlerdi (NSO.76), (AMA)

burdan *ileri* getmem (21.110), (Yay. A.)

dışarda bunun (1.146), (Dört. A.)

soña okulu bitirince askerliğimizi yaptık (MG/11), (AMA)

8.2. Yön Gösterme Hali Ekinin Edatlarla Kullanımı

ondan soña ikizleri oluyo (CA/10), (AMA)

ondan soña ablam beş oğlanın üzerne kız doğuyor (CA/26), (AMA)

ondan soña bir oğlan oluyo (CA/35), (AMA)

nışandan *sonna* şerbet yapılır (FK/14), (AMA)

Kısaltmalar

AMA : Antakya Merkez Ağzı

Bel. A. : Belen Ağzı

Dört. A. : Dört Yol Ağzı

E.T. : Eski Türkçe

H.A. : Hatay Ağzı

H. Ar. A. : Hatay Arsuz Ağzı

Has. A. : Hassa Ağzı

m.d. : Metin dışı örnek

TT : Türkiye Türkçesi

Yay. A. : Yayladağı Ağzı

Çeviriyazı İşaretleri

Çalışmada standart dilde bulunmayan fakat Hatay ağzında bulunan sesler aşağıdaki tabloda gösterilmiştir.

ā: uzun a	ō: uzun o	x: gırtlak h'si
ã: damaksı a	ū: uzun u	q: arka damak ünsüzü k

Ahmet HAŞİMi

ī: uzun ı	ī: é/é: kapalı e	Ë: Patlamasını kaybetmiş art damak k ünsüzü
î: uzun i	ğ: art damak ünsüzü g	ŋ: damak n'si ñ: damak n'si
ō: uzun ö	ħ: gırtlak h'si	T: d ile t arası ünsüz

Sonuç ve Öneriler

Hatay ağı üzerine yapılan derleme ve incelemelerden hareketle bu çalışmada şu sonuçlara ulaşılmıştır:

Standart dilde ve Türkiye Türkçesi ağızlarında kullanılan birçok hâl eki Hatay ağızında da kullanılmaktadır.

Bu bölümde Türkiye Türkçesi Ağızlarında İsim Çekim (Hâl) Ekleri adlı çalışmada tespit edilemeyen fakat daha önce Hatay ağı ile ilgili yapılan çalışmalarda tespit edilen kullanımlardan bahsedilecektir. Buna göre:

1. Yükleme hâli yerine ilgi hâli ekinin kullanılması Hatay ağızında sınırlı sayıda tespit edilen bir özelliktir. Bu nedenle aşağıdaki örneğe tek kullanımlık olduğu için dikkatle yaklaşmak gerekmektedir.

geliniñ bindireceklerdi ata (4, 10), (Bel. A.)

2. Hatay ağızında dönüşlük zamiri “kendi” olarak kullanılır. Bununla birlikte “kendi” zamirinin hece yutumuna uğrayarak “ken” şeklini alması ve hâl eklerini de bu şekliyle kabul etmesi Antakya merkez ve Yayladağ ağızında karakteristik bir özelliktir.

serum vuolar kene (2. 2. 2. 3), (H.A.)

3. 1. teklik şahıs zamirine yönelme ekinin getirilmesiye meydana gelen *beñe* ve *beñe* şekilleri Hatay ağızında sıklıkla görülür.

dokdur yime dimeyik ki beñe (2. 6. 1-12), (H.A.)

Bu bölümde ise gerek Anadolu Ağızlarında İsim Çekim (Hâl) Ekleri adlı çalışmada gerekse Hatay ağı ile ilgili yapılan çalışmalarda tespit edilemeyen fakat Hatay ağızında bulunan hususlar üzerinde durulacaktır. Bunlar:

1. Yalın hâl yerine ilgi hâli ekinin kullanımı Hatay ağızında sınırlı sayıda bulunmaktadır. Fakat bu kullanıma dikkatle yaklaşmak gerekmektedir. Çünkü konuşur bazen bir şeyden bahsederken cümlesini veya söz grubunu yarıda keserek başka bir kelimeyle konuşmasını sürdürme eğilimi taşımaktadır. Bu kullanımın tespiti için birden çok örneğe ihtiyaç duyulmaktadır.

ħatayın ğurtulduydu ya (12, 3), (Bel. A.)

Hatay Ağzında Hâl Eklerinin Farklı Kullanımları Üzerine Bir Değerlendirme

2. Antakya merkez ağzında 1. teklik şahıs zamirinin yönelme hâl eki ile birlikte kullanımında zamir kökünün *beḡa* ve *benḡe* şekillerine dönüşen örnekleri bulunmaktadır.

o kızım beḡa baḡar, et alır, yemek alır (Nİ/25), (AMA)

gèden getsiḡ benḡe tabiy olan otursuḡ (NY/90), (AMA)

3. Antakya merkez ağzında 2. teklik şahıs zamirinin yönelme hâl eki ile birlikte kullanımında zamir kökünün *seḡa* şekline dönüşen örnekleri tespit edilmiştir.

entakya dili ḡonişim seḡa (Nİ/26), (AMA)

4. Hatay ağzından tespit edilen bazı örneklerde 3. teklik şahıs zamirine yönelme hâl eki eklendiğinde 3. teklik şahıs zamirinin yönelme biçimi oâ şeklinde olur. Burada dikkat çeken husus, *damak n'sinin* düşerken damaksı özelliği ikinci hece ünlüsüne devretmesidir.

tārçın atallar ḡurudullar kesme dèriz oâ (Bel. 1, 9)

5. Antakya merkez ağzında, *bura* ve *ora* işaret zamirlerine yönelme eki, *+lık* isimden isim yapma eki getirildikten sonra eklenir. Bununla birlikte anlamda herhangi bir değişiklik olmayarak *buraya* ve *oraya* yönelme işleviyle kullanılır. Bu çeşit kullanım Antakya ağzında yaygın olarak görülür.

biz aç geliḡik buralıḡa kele dedi (NS/99), (AMA)

6. Ayrılma hâli ekinin yerine ilgi hâli ekinin kullanılması da Hatay ağzında sınırlı sayıda örnekte tespit edilmiştir. Aşağıdaki örneḡe de tek kullanımlık olduḡu için dikkatle yaklaşmak gerekmektedir.

bakras köyünüḡ tanıdıkları da dâvet etmişti (14, 20), (Bel. A.)

7. Yön gösterme ekinin Antakya merkez ağzında bir konuşurda, üç deḡişik şekilde, nöbetleşe kullanıldığı tespit edilmiştir. Aynı konuşurda birden fazla biçimin nöbetleşe kullanımına başka kişilerde de rastlanmaktadır. Bu durum Hatay ağzında deḡişimin ve etkileşimin devam ettiḡini göstermesi açısından da önemlidir.

ondan soḡa ikizleri oluyo (CA/10), (AMA)

ondan soḡra ablam beş oḡlanıḡ üzerḡe kız doḡuyor (CA/26), (AMA)

ondan soḡra bir oḡlan oluyo (CA/35), (AMA)

Anadolu Ağzlarında İsim Çekim (Hâl) Ekleri adlı çalışmada tespit edilemeyen hâl eklerinin bazı kullanım şekillerinin Hatay ağzında kullanıldığı görülmektedir. Bu çalışma Türkiye Türkçesi ağzlarında kullanılan hâl eklerinin kullanım şekillerinin çeşitliliği konusunda bir fikir verebilir ve bu konu üzerinde çalışılacak yeni malzemelerin varlığına işaret edebilir.

Her ne kadar resmî ortamlarda ağzlar kullanılmasa da Türkiye Türkçesi

Ahmet HAŞİMİ

ağzlarının gerek söz varlığı gerekse dil bilgisi unsurlarının tespit edilerek incelenmesinin Türk dili ile ilgili araştırmalara katkı sağlayacağı düşünülmektedir.

Kaynakça

- Alkaya, E. ve Gülensoy, T. (2011). *Türkiye Türkçesi ağzları bibliyografyası*. Ankara: Akçağ Yayınları.
- Banguoğlu, T. (1990). *Türkçenin Grameri*. Ankara: TDK Yayınları.
- Buran, A. (1996). *Anadolu ağzlarında isim çekim (hâl) ekleri*. Ankara: TDK Yayınları.
- Eckmann, J. (2017). *Çağatayca el kitabı* (Çev.: Günay Karaağaç). Ankara: TDK Yayınları.
- Ergin, M. (2013). *Türk dil bilgisi*. İstanbul: Bayrak Yayınları.
- Gabain, A. V. (2012). *Eski Türkçenin grameri*. (Çev.: Mehmet Akalın). Ankara: TDK Yayınları.
- Gemalmaz, E. (1995). *Erzurum ili ağzları*. Ankara: TDK Yayınları.
- Gül, M. (2016). *Hatay Aruz ağzı*. İstanbul: Kesit Yayınları.
- Gülensoy, T. (1988). *Kütahya ve yöresi ağzları*. Ankara: TDK Yayınları.
- Haşimi, A. (2001), *Hassa ağzı incelemesi*. Yayınlanmamış yüksek lisans tezi, Yüzüncü Yıl Üniversitesi, Van.
- Karahan, L. (2014). *Anadolu ağzlarının sınıflandırılması*. Ankara: TDK Yayınları.
- Korkmaz, Z. (2007). *Türkiye Türkçesi grameri*. Ankara: TDK Yayınları.
- Melek, İ. ve Pehlivanlı, H. (2013). *Hatay devleti*. Ankara: Anıt Matbaası.
- Öztürk, J. (2009). *Hatay ağzı*. Adana: Karahan Kitabevi.
-(2015). *Antakya merkez ağzı*. İskenderun: Ofset Matbaacılık.
- Sis, N. (2010). *Hatay Belen ağzı*. Malatya: Serhat Kırtasiye-Matbaacılık.
- Şavklı, A. (2013). Isparta ağzında ayrılma hâli eki ve işlevleri. *Süleyman Demirel Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 17, 119-141.
- Tekin, T. (2016). *Orhon Türkçesi grameri*. Ankara: TDK Yayınları.
- Timurtaş, F. K. (2012). *Eski Türkiye Türkçesi*. İstanbul: Kapı Yayınları.
- Tunç, M., Şahin, İ. diğer. (2001). *Geçmişten 2000'li yıllara Hassa*. Erdemli/Mersin: İnter Medya Yayınları.
- Yazıcı, S. (2006). *Dört Yol ağzı*. Yayınlanmamış yüksek lisans tezi, Yüzüncü Yıl Üniversitesi, Van.
- Yurtman, K. (2012). *Yayladağı ağzı*. Yayınlanmamış yüksek lisans tezi, Trakya Üniversitesi, Edirne.

Extended Abstract

Introduction

Hatay region has been under the rule of Achaeans, Babylonians, Hittites, Assyrians, Saka, Persians, Macedonians, Romans and Byzantines throughout history (Tunç and et al., 2001). In 638, the Muslims who defeated the Byzantines in the Yarmouk War conquered Antakya. Between 786-809, during the Abbasid Caliph Memun period, many Turks were settled in the region. The city again comes under the rule of the Byzantines in 969. With the conquest of the city by the Anatolian Seljuk Sultan Süleyman I. The city was captured by the Crusaders in 1098. In 1191, Salahaddin Eyyubî conquered Bakras and Darb-ı Sak castles. In 1268, Sultan Baybars captured Antakya and ended the Antakya County. The region then passed under Ottoman rule when Yavuz Sultan Selim entered Aleppo on August 28, 1518, on his return to Egypt (Melek and Pehlivanlı, 2013). After the Dulkadiroğulları came under Ottoman rule in 1515, Turkmens from Maraş and Kayseri regions were settled on the foothills of both sides of the Amanos. After that, Turkmen elements who settled in the region with various settlement movements were placed.

After this date a long time Hatay remaining under Ottoman rule, was occupied by the French after the dissolution of the Ottoman Empire, the Independent in 1938 Hatay State established, these states have decided to join the Republic of Turkey in 1939, will join Turkey.

After Hatay joined the homeland, there were significant migrations from different places at different times to the region. Circassians to Reyhanlı; Meskhetians, Trabzon residents and Yoruks to Kırkhan; Uzbeks to Ovakent district; Yoruks were also placed in Erzin. It's well established İskenderun in Turkey from all over to work in the iron-steel factory Dört Yol, Payas and settled in İskenderun.

In every administration where the state authority is established, the standard language of that administration is created based on the dialect of a region with a high level of culture. However, both vocabulary and grammar elements may not be sufficient to represent the entire language of a region. For this, the standard language should benefit from other regional dialects to a certain extent. From time to time, poets and writers naturally introduce some lexical and grammatical rules into language and literature. However, the increasing rate of literacy and the rapid widespread use of mass media put Turkey Turkish dialects at risk of extinction day by day. For this reason, Turkey Turkish dialects should be compiled as soon as possible, written down and the studies on dialects should be expanded.

In this study, seven studies on the use of halo suffixes in Hatay dialect, Gül,

Ahmet HAŞİMİ

Hatay Arsuz Dialect; Haşimi, Hassa Dialect Examination; Sis, Hatay Belen Dialect; Öztürk, Hatay Dialect; Öztürk, Antakya Central Dialect; Yazıcı, Dört Yol Dialect; Yurtman is the Yayladağı Dialect.

Method

In this study, after emphasizing the importance of Turkey Turkish dialects, information was given about the history of Hatay and Turkish elements settled in Hatay and the current demographic structure. Then, the concept of state suffix and the studies on Hatay dialect were mentioned. After that, it has been tried to determine the case suffixes by examining both the grammatical parts related to the halo suffix and the text parts of the studies on Hatay dialect.

While determining this method, Buran's study called Name Conjugation (State) Suffixes in Anatolian Dialects, which is a comprehensive study on the use of halo suffixes in Turkey Turkish dialects, was taken into consideration. It was tried to be determined by looking at this study whether the form suffixes used in the dialect of Hatay are used in other Turkey Turkish dialects.

Result and Discussion

In this section, we will focus on the issues that are found in Hatay Dialect and that cannot be determined in both the study called Name Conjugation in Anatolian Dialects (State) Suffixes and the studies about Hatay dialect. These:

1. The use of interest suffix instead of nominative is limited in Hatay dialect. However, it is necessary to approach this use carefully. Because the speaker sometimes tends to interrupt his June or group of words while talking about something and continue his speech with another word. More than one sample is needed to determine this usage.

2. In the central dialect of Antakya, there are examples of the pronoun root that transforms into the forms of beja and bençe in the use of the first singular personal pronoun with the affix of the tendency.

3. In the central dialect of Antakya, instances of the pronoun stem that turn into seja form were identified when the 2nd singular personal pronoun was used together with the inclination.

4. In some examples determined from the dialect of Hatay, the direction of the 3rd person pronoun becomes oã when the suffix of referring to the 3rd person pronoun is added. The point that draws attention here is that while the palate n is falling, it transfers the palate feature to the second syllable vowel.

5. In the central dialect of Antakya, the affix of referring to bura and ora sign pronouns is added after adding the noun from +lık. However, it is used with the

Hatay Ağzında Hâl Eklerinin Farklı Kullanımları Üzerine Bir Değerlendirme

function of turning here and there without any change in the meaning. This kind of usage is common in Dialect of Antakya.

6. The use of interest suffix instead of the separation state suffix has also been identified in a limited number of examples in Hatay dialect. Since the example below is for single use, it is necessary to approach carefully.

In the study called Name Conjugation (State) Suffixes in Anatolian Dialects, it is seen that some usage forms of unidentified state suffixes are used in Hatay dialect. This study can give an idea about the diversity of the usage of the modal affixes used in Turkey Turkish dialects and indicate the existence of new materials to be studied on this subject.

Although dialects are not used in official settings, it is thought that determining and analyzing Turkey Turkish dialects both vocabulary and grammar elements will contribute to the researches on Turkish language.